

путь. І з рушника розпочиналося нове життя для молодят.

Вишивка – це орнаментальна скарбниця колективного генія. В ній втілено чудеса народної вигадки, фантазії, геометризований метод зображення краси землі, природи, сонця, людини.

Сучасна народна вишивка розвивається на основі традиційної спадщини минулого і досягнення художньої культури українського народу. Її розвиток проходив у єдиному русі сучасного народного мистецтва, підпорядковуючись його загальним основам.

І в наші дні вишивка не втратила своєї актуальності. Ті ж весільні церемонії не проходять без підношення хліба-солі. А адже хліб кладуть на розшитий рушник. І перший крок подружня пара ступає на рушник. Вишивкою прикрашають урочисті одягу для хрещення малюків. А вишиті картини, укладені в рамку, можуть стати родзинкою в сучасному інтер'єрі житла. Будь-якому з нас буде приємно отримати в подарунок іменні серветки з вишивкою. Блуза або сорочка, розшита шовком або бісером, стане не тільки стильним елементом гардеробу, адже етнічні мотиви завжди в моді, але і прекрасним подарунком до будь-якого свята. Одним словом, вишивка – це такий вид народної творчості, який ніколи не втратить своєї популярності.

ВИКОРИСТАНІ ДЖЕРЕЛА

1. Авраменко Л. І. Вишивка: історія, традиції / Л. І. Авраменко // *Традиційна українська вишивка*. – 2012. – №5 . – С. 11-13
2. Остапенко О. Ф. Історія вишивки / О. Ф. Остапенко // *Традиційна українська вишивка*. – 2013. – №7 . – С. 12-13
3. Федоренко М. С. Українська вишивка: від давнини до сучасності / М. С. Федоренко // *Світогляд*. – 2012. – №4. – С. 21-24
4. <http://megasite.in.ua/14647-vishivka-istoriya-i-suchasnist-stattya-v-zhinochomu-zhurnali-jane.html>
5. <http://www.tk-furniture.com.ua/statti/vishivka-xrestikom.html>

*Людмила Суярко
(Полтава, Україна)*

ГЕОМЕТРИЧНІ УЗОРИ ТА ЇХ СИМВОЛІКА

У процесі культурного та історичного розвитку на Україні у кожній місцевості сформувалися локальні особливості народної вишивки кожного етнографічного регіону. Це виявилось у характерних орнаментальних мотивах і композиціях, усталеній колірній гамі та специфічних техніках виконання. Дбайливо передавалися вони з покоління в покоління, майстри відшліфовували кращі досягнення своїх попередників, розвиваючи та вдосконалюючи їх. Вишивкою займались повсюди.

Багато дослідників, вивчаючи особливості орнаментів на вишивках, поділяють думку, що основна функція орнаменту – естетична, магічна. Майже в усіх народів орнамент використовувався як оберіг. Найпоширеніші мотиви орнаменту є функцією оберега – коло, квадрати, ромби, солярні розетки. Щоправда, світобачення та світогляд наших дідусів та бабусь були достатньо таємничі, отож «мову» вишитої сорочки сприймаємо здебільшого

як сукупність візерунків, гру кольорів, майстерність вишивальниць. Але це не зовсім так. Гаптований комір, вишиті полики, рукави, погрудки (пазуха), гаптований мереживом і вишивкою поділ сорочки – далеко не примха художньої уяви рукодільниць. То зворушливе послання у символах, яке сягає сивої давнини. Ромби, хрестики, лінії, кружальця, складені у візерунки – все то було прагненням людини зласкавити добро, обійти лихо [4, с. 145-150].

В теперішній час наше буття прикрашають як рослинні, так і сюжетні орнаменти вишивки. Та найдавнішими орнаментами, створеними людством, є геометричні, які своїм корінням сягають доби первісності. Перші орнаменти були далекими від тих, що звикли бачити, і мали вигляд поодиноких знаків, графем, піктограм. До часу, коли ці знаки стали утворювати складні ритмічно повторювані узорі, орнаменти пройшли різні етапи розвитку й перетворень.

Геометричні орнаменти виникли на основі графічних символів, що мали практичне значення в житті людей: вони передавали релігійне світосприйняття та використовувались задля магічного впливу на умови свого існування та на світ загалом. Також в своїх малюнках людина фіксувала й передавала різну інформацію майбутнім поколінням. Велика кількість елементів та сюжетів орнаменту являли собою обереги, що призначені були захищати їх носія від темних сил; багато символів здатні стерти тонку грань між темним світом (Навь) та світлим (Правь); деякі являли собою пряме звернення до богів або до тих чи інших сил природи [2, с. 210-218].

З часом первинний, магічний, зміст графічних зображень було втрачено і малюнки стали сприймати, в першу чергу, з естетичної точки зору, як прикрасу. Та в наш час, хоч він і досить матеріалізований, все більше людей цікавиться древніми духовними символами та їх значенням. Стосується це і знаків, з яких складаються геометричні орнаменти української вишивки.

Найбільш поширеними мотивами геометричних орнаментів є ромби, трикутники, квадрати, кола, хвилясті лінії, зигзаги, меандри, шеврони та різноманітні їх поєднання, з яких утворюються комбіновані мотиви. Геометричні орнаменти належать до найбільш давніх, вони притаманні всім видам народного мистецтва і всій слов'янській міфології. В українських вишивках збереглася значна кількість геометричних орнаментальних мотивів, які мали в давнину магічний зміст. Вишивки були своєрідним оберегом від злих сил. Однак з плином часу семантика їх забулася, втрачено їхнє первісне значення, вишивки стали тільки художнім оздобленням. Відмітною рисою геометричних орнаментів є віртуозність внутрішньої розробки мотивів у поєднанні з чіткою лінією, що об'єднує всю композицію, створює спокійний розмірений ритм [1, с. 94-98].

Ромб символізує Матерію у динаміці. З духовної точки зору ромб – це «душа в окрасі» (за С.Верговським). Здавна цей знак вважають символом родючості, запліднення; символ жіночого начала в природі – Матері-Природи. В орнаменті цей символ зображується у вигляді ромба з гачками на верхній та нижній вершинах. Цей знак ще називають «ромб-жаба».

Квадрат, як і ромб, символізує Матерію. Та на відміну від ромба, що відображає Матерію у русі, квадрат – стійка фігура, яка позначає статичну Матерію. За допомогою квадрата зображають Землю, тому він є символом достатку, багатства, благополуччя. А поділ квадрата хрестом на чотири частини – це духовний знак родючості, плодючості.

Трикутник – символ вогню, який дещо нагадує собою язик полум'я. Також це один із символів Трійці. Трикутник, вершина якого спрямована догори, – знак Духа, а зображений вершиною донизу – символ Матерії.

Шеврони – елементи, що нагадують трикутник, однак не мають основи. Вони є двох типів – вершиною догори та вершиною донизу. Шеврони вершиною догори являють собою чоловіче начало (духовне), і навпаки, шеврони, спрямовані вершиною донизу – знаки жіночого начала (матеріального). Останній шеврон коментується також як уособлення жіночого дітородного лона, вмістилища, яке виношує нове життя.

Зірка твориться шляхом проникнення одного трикутника в інший. Ще можуть бути п'яти-, шести- та семикутні зірки. А восьмикутна зірка (октаедрон) утворюється від проникнення одна в одну тригранних пірамід. Вона є знаком духовного переродження людини, символізує шлях душі в процесі земного життя людини. Разом такі зірки означають проникнення Духа в Матерію, є символом Гармонії між духовним світом та світом матеріального, символізують втілення Божого замислу на Землі. До речі, п'яти-, шести- та семикутні зірки, поширені в українських орнаментах, ще мають назву «квіти-зорі». А семикутна зірка ще вважається зіркою магів та астрологів.

Коло – це символ досконалості, що означає Дух.

Хвилясті лінії та зигзаги досить часто зустрічаються в орнаментах української вишивки. Вони є символом Води: як небесної сфери буття, так і вод «підземного світу»[3, с. 56-60].

В цілому орнаментальні композиції із застосуванням геометричних орнаментів у вишивках на одязі несли важливу інформативну та символічно-знакову функцію, розповідаючи як про саму людину, так і про її життя. Особливо важливою роллю вишивок було заклинання на щасливу долю, довге життя, багатство, здоров'я та захист від нечистої сили. Геометричні орнаменти в цих композиціях через свою символіку відігравали важливу роль, визначаючи загальний зміст вишивки та зміст її окремих рівнів.

Варто відзначити, що у всьому світі зростає інтерес до етнічної спадщини кожного народу. Адже без минулого, без коренів немає майбутнього в жодного народу, в жодної родини, в жодної людини. Українцям є з чим постати перед іншими націями. Не зважаючи на складне історичне минуле, наш народ не розгубив, а доніс до сьогоднішнього дня багатющі скарби духовної та матеріальної культури, які становлять інтерес не лише для самих українців, а й для інших народів. Кожен з народів світу складає своєю культурою частку складної мозаїчної картини людства. Власне порівняльне вивчення символіки традиційного народного мистецтва серед

кожного народу дасть нам всім змогу відновити втрачені фрагменти із космічних знань, що були дані на початку історії людства [5].

ВИКОРИСТАНІ ДЖЕРЕЛА

1. Кара-Васильєва Т. У країнська вишивка / Т. Кара-Васильєва, Чорноморець А. – 2-ге вид., стер. – К. : Либідь, 2005. – 160 с.; іл.
2. Декоративно-ужиткове мистецтво. Словник. – Т. 1. – Львів : Афіша, 2000. – 364 с.
3. Гасюк Є.О. Художнє вишивання / Є.О. Гасюк, М.Г. Степан. – К. : Вища школа, 1987. – 247 с.
4. Шевченко Є. Українська народна вишивка / Є. Шевченко. – К. : Артанія, 1999. – 351 с.
5. http://art-time.at.ua/index/simvolika_geometrichnikh_ornamentiv/0-292

*Анастасія Ткаченко
(Полтава, Україна)*

ОСОБЛИВОСТІ КОЛЬОРОВОЇ ГАМИ ВИШИВАНОК ПОЛТАВЩИНИ

Художні вишивки Полтавщини багатогранні за технікою виконання, формами узору, логікою побудови. Для полтавських сорочок характерні такі шви: хрестик, плутаний хрестик, подвійний прутик, зубчики, мережка, прутикова мережка, вирізування, лиштва, виколювання, довбана, верхоплут, ляхівка в один і більше рядів, пухлики, ланцюжки та інше. Узори виконуються окремими швами і поєднанням кількох швів. Мистецьки, з високим художнім смаком поєднані шви утворюють дуже гарні узори. Так, поєднання лиштви з мережками або вирізуванням дає один із найдосконаліших художньо типів вишивки, що був особливо поширений на Полтавщині.

Сорочки на Полтавщині вишиваються головним чином білими нитками, дуже рідко червоними або сірими. Манішки білих сорочок у старих зразках прикрашалися білим візерунком, виконаним гладдю. Візерунок обводився чорними або кольоровими смугами. Техніка вишивання – шов «уперед голкою», шов «за голкою». Для Полтавщини характерні такі шви: хрестик, плутаний хрестик, подвійний прутик, зубчики, мережка, прутикова мережка, вирізування, виколювання та ін. узори виконуються окремими швами і поєднанням кількох швів. [1, с.89]

Жіноча сорочка

На Полтавщині сорочки власного коміра не мали, замість нього виріз збирався складочками або «пухликами» та обшивався тоненькою полотняною «стюжкою». Рукава були широкі, а нижній край збирали та вшивали в «чохлу». Жіночі сорочки вишивалися переважно білими та «сировими» нитками. Візерунки були на вставках, рукавах та пелені. В сорочках переважали геометричні чи рослинні геометризовані мотиви. За технікою виконання візерунки розподілялися приблизно на: вставки лиштвою або вирізуванням з лиштвою, рукава – вирізуванням, а пелена пруткуванням або мережкою. Часто траплялося, що вся сорочка вишита